

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Иво Ангелов Христов

относно: дисертационен труд

„Власт и видимост. Към една историческа социология на политическите видимости“,

представена на конкурс за придобиване на научна степен **„доктор на социологическите науки“** в УНСС-София с автор доц. д-р Андрей Викторов Бунджулов

В известното си съчинение “За разделението на обществения труд” френският социолог Емил Дюркейм, дефинирайки предмета и задачите на социологията, посочва, че “невидимото” общество може да бъде видяно и анализирано само когато “вътрешният, изплъзващ се от нас факт бъде заменен с външен, символизиращ го факт.” Доколкото между двата факта има пряка връзка, изучавайки външния ние всъщност изучаваме “вътрешния” невидим факт, фактът на обществото, което е предмет на социологията. Кой е “външният” факт, който ни служи за вход към предмета на социологията? За Дюркейм това са обществените нрави и правото. Казано по друг начин “невидимите социални връзки между хората намират израз в нещо зримо, каквито например са нормите на правото, зафиксирани от законодателя и поддържани със санкции.”¹

Цитираното твърдение на големия социолог е с аксиоматичен характер, подобно на други негови фундаментални допускания, като това за наличието на обективни обществени закономерности и за съществуване на история, разбираана като целенасочен процес на самодвижение на социалната тъкан. Дюркейм в опита си да разреши тежкия научен проблем за дефиниране и анализ на невидимото общество, създава друг, поставяйки знак на равенство между формите на обществото и вероятно репрезентиращите го форми на правото. Всъщност в случая сме изправени пред феномена, описан още от К.Маркс като “лишена от фантазия измислица”.² Измислица е, доколкото не съществуват никакви очевидни доказателства, че правото *винаги* репрезентира обществото. Лишена е от фантазия, доколкото въпреки това твърдението е обективно вярно, но само и единствено за обществото, в което е живял класикът на социологията. И това е модерното общество.

*

В представения на нашето внимание фундаментален труд **„Власт и видимост. Към една историческа социология на политическите видимости“** на доц. д-р Андрей Бунджулов дилемата на Дюркейм е развита в широта и размах почти несрещан българската социология. Въпреки, че формално трудът е посветен на генезиса, проявните видими/невидими форми и трансформации на политиката, по същество сме изправени пред изследване, което може да бъде отнесено към общата социология, поставящо поне няколко фундаментални изследователски проблема.

¹ Филиппов А.Ф. “Политическая социология. Фундаментальные проблемы и основные понятия” -В: сп. “Полития” № 1(24), Москва, Весна, 2002, стр.160.

² Макар и повод дефиниране на категориите на политическата икономика през първата половина на XIX век.

Първият е за естеството на „властта“ и „политическото“. Без навлизаме в обширната и многостранна авторова аргументация, съдържаща се в Увода и в Част I и Част II, ясно може да се очертае следното. Властта и политиката се преплитат, но не съвпадат, доколкото се съотнасят като общо към частно. Това върху, което поставям централно ударение в настоящето становище и което е съществен елемент от дисертационния труд е да бъде **дефинирана и обоснована появата на „политиката“ и нейните исторически проявни форми.** В това отношение напълно се солидаризирам с добре подплатената теза на доц. Бунджулов за естеството на политиката като **решително нов социален феномен**, присъщ преди всичко за модерното общество.³ Този пункт е от съществено значение, поради обстоятелството, че дори в ред специализирани текстове, не се прави разлика и то в исторически аспект, между политика, политическа сфера и властване, както и различни исторически възможни форми за реализация на властта, без те да са политически. На второ място, трудът детайлно обосновава най-важният от моя гледна точка въпрос: **защо „политиката“ възниква едва в Новото време и какво собствено е социалното „съдържание“ на политическото?**

Преди всичко политиката възниква и става исторически възможна поради „разцепването“ на трансформиращото се традиционно западноевропейско общество. Подчертавам „западноевропейско“, тъй като феноменът „политика“ е тясно свързан с архитектурата на модерността, която е присъща само и единствено на този географски и цивилизационен ареал. Следователно всяко историческо „разширение“ е необосновано и по същество невярно. Политиката принадлежи само и единствено на Европа в исторически контекст. На следващо място – тъкмо появата на социално хетерогенни носители със свои собствени интереси, базирани и трансцендирани върху капиталистически функционираща самостоятелна социална сфера, прави политиката необходима и възможна. Тук е разковничето – няма политика без наличието на капитализъм, доколкото капиталистическата икономика прави необходима появата на нова социална сфера, „място“, в което и където носителите на противоположни интереси да дадат своята битка за тяхното отстояване и налагане. Във всички докапиталистически социуми, властническите функции се намират в общ дифузно функционален сноп с другите видове отношения – стопански, религиозни и т.н. Този синкретизъм е естествен и по същество неразличим, освен по пътя на аналитичното селектиране и абстрахиране. Едва в Новото време, взривяващата традиционния социум експанзия на капиталистическата икономика, базирана на самонарастващата стойност на капитала, прави необходимо създаването на социално „място“, където генерираните в икономическата и прочие сфери интереси и кризи да намерят своето преставителство, дефиниране и разрешаване. Това, от своя страна, предполага три особености на „политическото“ прекрасно разкрити и развити от доц. Бунджулов:

Първо, по подобие на Карл Шмит, тази сфера няма свое собствено „съдържание“. Нейното собствено съдържание е да въздейства върху съдържанията на другите обособени социални сфери. Следователно противоречията и кризите в другите сфери, най-вече икономическата, пораждаат необходимостта от раждане и функциониране на особеното социално „място“ – политическата сфера, чието основно предназначение е да дефинира и „ръководи“ съдържателните аспекти на останалите сфери. Следователно, основният „предмет на дейност“ на политиката са предметите на дейност на останалите

³ Въпреки обширните исторически препратки към Елада, Рим и Средновековна Европа, това там в най-добрия случай са форми на протополитика, но нищо повече; вж. Част I.

експанзиращи сфери. Какъв парадокс! Същевременно, самото „изнасяне“ на носители и интереси в това особено социално „място“ – представителство на всички сфери, по необходимост изтласква политиката като надстройваща се върху останалите социални сфери. Решаването на проблемите, защитата и налагането на интересите, произтичащи от различни сфери и носители, правят политиката доминираща и властваща в архитектурата на модерността. Ето защо политиката е неотменно свързана с властта и без властта тя е всичко друго, но не и политика. Властта е необходим атрибут на политиката, тя е нейна сърцевина, но обяснението за появата и необходимостта от политика не се обяснява с голо властване.

Второ, липсата на собствен предмет на дейност на политиката, не означава, че тя няма собствена архитектура. Преди всичко, двата основни типологически обособени вида отношения са антагонизъм и агонизъм. Бидейки място за представяне и налагане на интереси, това представяне и налагане става в битка, в борба. Следователно прав е доц. Бунджулов, когато перифразира Клаузевиц, че политиката е продължение на войната с други средства. Политическата сфера поражда и свои собствени актори – политически партии и свои собствени „картини на света“ – идеологии. „Така политиката изявява антагонистичното си лице на сблъсък между по различен начин дефинирани интереси – лични, групови, класови – и борба за представите на индивидите, тяхното мобилизиране зад знамената на воюващи лагери. Доколкото няма нещо като „човешка природа“ – поначало „егоистична“ или „алтруистична“, а повече или по-малко неустойчиви, променящи се (конфигурации) от интереси и артикулиращи ги гледни точки, всяка от които се бори да се наложи над останалите като общовалидна.“ (стр.95). Битката е за овладяване на машинарията на модерната държава чрез която и посредством която частният интерес ще се превърне в държавен интерес, дефиниран и оформен в юридически програми – закони. Т.е. има пряка връзка между появата на политиката и тоталната юридизация на властта.

Трето, основното предназначение на политиката, като социална дейност, нямаща свой собствен „предмет на дейност“, е да въздейства върху останалите сфери. Т.е. политиката е „трансцендираща всички останали дейности“. В това е и нейният служебен характер и вторичност по отношение на тези сфери. Тъкмо тук възниква тънкият проблем за посредниците, които трябва да прокарат политическия властнически импулс, идващ собствено от полето на „чистата“ политика – партиите, парламента, държавата като инструмент. Същевременно процедурата е усложнява, тъй като следва да се наслагват две тангенти – общата политика и отрасловата политика, присъща за съответната сфера.

Четвърто, историческите причини, произвели самата нужда от появата на такъв „невиждан“ феномен – модерната политика като дейност и сфера, предпоставят и особената социална форма, в която тя се реализира – политическата публичност. След епохалната книга на Хабермас по въпроса, едва може да се добави нещо, но все пак : защо именно публичност? И какъв тип публичност? Всъщност по Макиавели тъмнината, дълбината, мракът на прикритите властови комбинации би следвало да представляват предпочитаното място и форма за реализация на политическото действие. Работата е именно в това, че тъкмо историческите социални причини, породили необходимостта от политическо, предпоставят властно и формата за неговата реализация. Публичността е

необходимата форма, доколкото именно субектите и интересите следва не да се скриват, а разкриват, не да се прокарват подмолно, а да се налагат и манифестират. Тъкмо публичността с присъщите ѝ институционални форми дава убежище и виталност на политическата дейност и нейната генетична и функционална връзка в модерната държава. Точно тази ѝ специфика обаче бележи и нейния закономерен край. Доколкото модерната политика е продукт и функция на протуберансите на капитализма, тъкмо флукуациите на финансовия капитал правят модерната политика с присъщата ѝ инфраструктура параван и театрален декор.

Тук бих изказал известно несъгласие с уважавания автор, доколкото основна теза на дисертацията е да докаже, че

- Политическото няма своя собствена субстанционална властна природа, че то е това, което е като видимо, като битийстващо;
- Политическото няма втори „скрит“ пласт, то е това, което е, дадено в нагледа.

Мисля, че причините, произвели нуждата от тази особена социална дейност вече не действат, че социалноисторическият процес е задминал наличните институционални форми, които наистина представляват особен не декор, а вече паметник на отминала епоха, подобен на римския форум. Някога там е ехтяла глъчка, преминавали са тълпи и триумфатори, бил е сърцевината на Pax Romana. Сега е просто декор. Подвеждащото е, че институционалните характеристики на политическата сфера – парламенти, партии, администрация и прочие, продължават активно да се натрапват. Но действителното социално „място“, където се срещат, сблъскват и вземат решения въобще не е там.

Властването отново е изместено вън от публичността. А самата тя по един съвършено нов начин, съчетавайки виртуалното с реалното е просто място за отпушване на социална енергия. Нищо повече....

В заключение с настоящето становище подкрепям напълно доц. д-р Андрей Викторов Бунджулов да придобие научна степен „доктор на социологическите науки“ в УНСС – София.

СОФИЯ

09.06.2019 г.

Проф. д-р Иво Христов

COMMENTS

By Prof. Dr. Ivo HRISTOV

regarding: dissertation study

„Power and visibility. To a historical sociology of the political visibilities“,

Presented to an open contest for the awarding of the scientific title Doctor in Sociological Sciences at UNWE – Sofia; author: Assoc. Prof. Andrey Bundjulov

In his famous work "On the division of public labor," the French sociologist Emil Durkheim, defining the subject and tasks of sociology, points out that the "invisible" society can be seen and analyzed only when "the inner, elusive fact is replaced by an external fact that symbolizes it". As long as there is a direct link between the two facts, studying the external one we are actually studying the "inner" invisible fact, the fact of the society that is the subject of sociology. What is the "external" fact that serves us as an input to the subject of sociology? For Durkheim these are the public morals and the law. In other words, "the invisible social connections between people are expressed in something of a shame, for example, the norms of law, fixed by the legislator and supported by sanctions."

The quoted statement of the great sociologist is axiomatic in nature, similar to his other fundamental assumptions, such as the existence of objective social laws and the existence of history, understood as a purposeful process of self-movement of the social fabric. Durkheim, in his attempt to solve the difficult scientific problem of defining and analyzing the invisible society, creates another, placing a sign of equality between the forms of society and perhaps the forms of law that represent it. Actually, in this case, we are faced with the phenomenon described by K.Marx as "fantasy-devoid of fiction"⁴. It is fictional, as long as there is no obvious evidence that law *always* represents society. It is deprived of fantasy, as far as the statement is objectively true, but only for the society in which the Classic of sociology lived. And this is modern society.

*

In the fundamental work presented to our attention "Power and Visibility. Towards a Historical Sociology of Political Visibilities "by Assoc. Prof. Andrey Bundjulov Durkheim's dilemma was developed in broad and wide-ranging aspect rarely witnessed in Bulgarian sociology. Although

⁴ While defining the categories of political economy in the first half of the XIX century.

formally the study is devoted to the genesis, the manifested visible / invisible forms and policy transformations, we are essentially facing a study that can be referred to the general sociology, which tackles at least a number of fundamental research problems.

The first is about the nature of "power" and "political". Without going in detail into the extensive and versatile argumentation of the author contained in the Introduction and in Part I and Part II, the following can clearly be outlined. Power and politics intertwine, but they do not coincide, as far as they relate to each other as the "general" to the "specific". The problem on which I place the central emphasis in my expose and which is an essential element of the dissertation, is to define and justify the emergence of "politics" and its historical manifestations. In this respect, I fully support the well-supported thesis of Assoc. Prof. Bundjulov on the nature of politics as a resolutely new social phenomenon, inherent, above all, to the modern society.⁵

This point is essential due to the fact that even in specialized texts, no historical difference is made between politics, political sphere and rule, as well as between various historical forms of realization of power without being them being political. Secondly, the work justifies in detail the most important question from my point of view: **why does "politics" emerge only in Modern times and what is the social "content" of the political?**

Above all, politics arises and becomes historically possible due to the "splitting" of the transforming Western European society. I emphasize "Western European" as the phenomenon "politics" is closely related to the architecture of modernity, which is inherent in and solely on this geographic and civilization domain. Therefore, any historical "expansion" is unjustified and essentially untrue. Politics belongs only and solely to Europe in a historical context.

Next, the emergence of socially heterogeneous bearers with their own interests, based and transcended on a capitalistic self-contained social sphere, makes policy necessary and possible. Here is the key - there is no politics without the existence of capitalism, since the capitalist economy makes it necessary for the emergence of a new social sphere, a "place" in which and where the bearers of opposing interests give their fight for their defense and imposition. In all pre-capitalist societies, governmental functions are in a diffused and functional bundle with other types of relationships - economic, religious, and so on.

This syncretism is natural and essentially indistinguishable, except through analytical selection and abstraction. It is only in Modern times that the expansion of the capitalist economy, based on the self-increasing value of capital, "tears down" the traditional social organism and makes it

⁵ Despite the extensive historical references to Ancient Greece, Rome and medieval Europe, these are, at best, forms of protopolitics and nothing else; see Part I.

necessary to create a social "place" where economic and other spheres of interests and crises can find their representation, definition and resolution. This, in turn, implies three peculiarities of the "political" skillfully revealed and developed by Assoc. Prof. Bundzhulov:

First, like in Carl Schmidt, this sphere does not have its own "content". Its own content is to influence the contents of other distinct social spheres. Therefore, the contradictions and crises in the other spheres, especially economic ones, give rise to the birth and functioning of the particular social "place" - the political sphere, whose main purpose is to define and "guide" the substantive aspects of the other spheres. Consequently, the main "subject of action" of politics are the subjects of action of the other expanding spheres. What a paradox! At the same time, the mere "exportation" of bearers and interests to this particular social "place" - a place of representation of all other spheres, necessarily pushes politics on top of all the other social spheres. Solving problems, protecting and enforcing interests stemming from different spheres and bearers make politics dominant and ruling in the architecture of modernity. That is why politics is inextricably linked to power, and without power, it is anything but politics. Power is a necessary attribute of politics, it is its core, but the explanation of the emergence and necessity of politics cannot be explained by the mere exercise of authority.

Secondly, the fact that politics lacks its own "subject of activity" does not mean that politics does not have its own architectonics. Above all, the two main typologically distinct types of relationship are antagonism and agonism. Being a "place" where interests are presented and imposed, this presentation and imposition takes place in battle, in struggle. Consequently, Assoc. Prof. Bundzhulov is right in paraphrasing Clausewitz that politics is a continuation of the war by other means. The political sphere also generates its own actors - political parties and their own "pictures of the world" - ideologies. "Thus, politics shows its antagonistic face of being a collision between differently defined interests - personal, group, class - and a struggle for the ideas of individuals, mobilizing them behind the flags of warring camps. Since there is no such thing as "human nature" - initially "egoistic" or "altruistic", but there are more or less unsustainable, changing (configurations) of interests and articulating points of view, each one struggles to override others "(p.95). The battle is about gaining control over the machinery of the modern state through which and thanks to which the private interests will become the interests of the state, defined and shaped in legal programs - laws. Conclusively, there is a direct link between the emergence of politics and the total legalisation of power.

Thirdly, the main purpose of politics as a social activity which lacks "subject of activity" is to influence all the other social spheres. Consequently politics "transcends all other activities". This is also its official character and its secondarity to these spheres. And here comes the problem

about the intermediaries who have to push the political imperial impulse coming from the field of "pure" politics - the parties, the parliament, the state as an instrument. At the same time, the procedure is further complicated as two tangents - the common policy and the sectoral policy - should be superimposed.

Fourthly, the historical reasons that have produced the very need for such an "unseen" phenomenon - modern politics as an activity and a sphere - also imply the particular social form in which it is realized - political publicity. After Habermas's epochal book on the subject, hardly something can be added, but yet: why publicity? And what kind of publicity? In fact, according to Machiavelli, the darkness, the depth, the secrecy of hidden power combinations should be the preferred place and form for the realization of political action. It is precisely the fact that the historical social reasons, which gave rise to the necessity of political action, determine also the form of its realization. Publicity is the necessary form, inasmuch as subjects and interests should not conceal, but reveal, not be subdued, but imposed and manifested. Only publicity with its inherent institutional forms gives shelter and vitality to political action and its genetic and functional connection with the modern state. It is precisely this particularity, however, that marks its logical end.

As far as modern politics is the product and function of capitalist protuberances, the fluctuations of financial capital make modern politics with its inherent infrastructure a shield and a theatrical decor.

Here I would disagree with the respected author, as the main thesis of the dissertation is to prove that

- The political does not have its own substantive power nature, it is what is as visible as "being"
- The political has no second "hidden" layer, it is what it is, what is given to us to see.

I think the reasons that have created the need for this particular social activity are no longer in placet, that the socio-historical process have surpassed existing institutional forms that are now not a décor but a monument of a past epoch similar to the Roman Forum. Once there were voices, crowds and triumphs, it was the heart of Pax Romana. Now it is just a décor. What misleads us is that the institutional features of the political sphere - parliaments, parties, administration, etc. - continue to be actively represented. However, the actual social "place" where the interests meet, face, battle and come to decisions is not there at all.

Power is once again shifted out of publicity. And publicity in itself in a completely new way, combining the virtual with the real, is merely a place to unleash social energy. Nothing more....

In conclusion, with this humble opinion, I fully support Assoc. Prof. Andrei Viktorov Bundjulov to obtain a Doctor's degree in Sociological Sciences at UNWE - Sofia.

Sofia

09.06.2019

Prof. Dr. Ivo Hristov